Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA
VOL. XLVII, 2 SECTIO H 2013

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej

TOMASZ BIAŁOWĄS

Otwartość handlowa i dywersyfikacja eksportu a wzrost gospodarczy w latach 1995–2011

Trade openness, export diversification and economic growth in the years 1995–2011

Słowa kluczowe: dywersyfikacja eksportu, otwartość handlowa, wzrost gospodarczy

Key words: export diversification, trade openness, economic growth

Wstęp

Podatność kraju na zewnętrzne szoki gospodarcze jest w znacznej mierze uzależniona od stopnia jego otwartości handlowej. Im wyższy poziom eksportu i importu w stosunku do produktu krajowego brutto, tym większy wpływ na gospodarkę narodową ma stan koniunktury na rynkach zagranicznych. W krajach uzależnionych od importu, w szczególności od surowców mających strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarczego, wysoki stopień otwartości gospodarczej stanowi zagrożenie w sytuacji gwałtownego wzrostu cen na rynkach światowych. Zgodnie z danymi UNCTAD w roku 2011 import towarów i usług stanowił 31,3% światowego PKB, w krajach rozwiniętych było to 29,1%, w rozwijających się 35,7%, a w gospodarkach najsłabiej rozwiniętych już 38,6% [UNCTAD, 2013]. Za najbardziej zagrożone można uznać małe, często położone na wyspach kraje rozwijające się, w których uzależnienie gospodarki od importu sięga 70% PKB.

W warunkach postępującej globalizacji i internacjonalizacji działalności gospodarczej eksport staje się coraz istotniejszym czynnikiem wzrostu gospodarczego. Większość autorów przeprowadzonych badań empirycznych potwierdziła pozytywny związek między stopniem otwartości handlowej a wzrostem gospodarczym kraju w długim

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

okresie [Giles, Williams, 2000, s. 261–337; Harrison, Rodríguez-Clare, 2010, s. 4039–4214]. Jednym z najczęściej cytowanych opracowań jest opublikowany w 2004 r. artykuł D. Dollara i A. Kraaya, w którym wykazali oni, że kraje charakteryzujące się wysoką otwartością handlową (wysokim wskaźnikiem eksportu do PKB) charakteryzowały się zdecydowanie wyższą dynamiką wzrostu gospodarczego od tych w mniejszym stopniu zglobalizowanych. Wynosiła ona w latach 80. odpowiednio 3,5% i 0,8%, a w latach 90. 5,0% i 1,4% [Dollar, Kraay, 2004]. Jednak w sytuacji kryzysu gospodarczego ze względu na występowanie efektów mnożnikowych pogarszająca się koniunktura na rynkach zagranicznych prowadzi do szybkiego spadku zysków z eksportu i załamania gospodarczego w kraju.

Podatność kraju na zewnętrze szoki gospodarcze zależy nie tylko od jego otwartości gospodarczej, ale przede wszystkim od stopnia koncentracji geograficznej i struktury przedmiotowej handlu zagranicznego. Im bardziej zdywersyfikowana jest struktura geograficzna eksportu oraz im większa liczba eksportowanych produktów, tym mniejsza wrażliwość na zewnętrzne szoki gospodarcze. Rozwijające się dynamicznie kraje Azji Południowo-Wschodniej należą do najbardziej otwartych handlowo gospodarek, jednocześnie struktura przedmiotowa ich eksportu jest zdywersyfikowana, a stopień koncentracji eksportu niski. Zjawisko to, znane pod nazwą paradoksu Singapuru, opisał w opublikowanym w 2003 r. artykule L. Briguglio [Briguglio, 2003]. Stopień otwartości handlowej Singapuru (eksport + import towarów i usług w stosunku do PKB) w roku 2011 przekroczył 400%, ale ze względu na niską koncentrację struktury eksportu, nawet w okresach globalnej dekoniunktury gospodarczej tempo wzrostu realnego PKB było wyższe niż w innych krajach regionu.

Celem artykułu jest weryfikacja hipotezy, że wysoki stopień zróżnicowania struktury przedmiotowej handlu jest czynnikiem łagodzącym skutki zagranicznych szoków gospodarczych w krajach o wysokim poziomie otwartości handlowej. Badanie ograniczono do eksportu towarów. Zakres czasowy stanowią lata 1995–2011, a w szczególności lata kryzysów gospodarczych – 1998, 2001 i 2009. Analizą statystyczną objęto 176 państw, a niezbędne dane pochodzą z bazy opracowanej przez UNCTAD.

Do oceny stopnia koncentracji eksportu zastosowano wskaźnik Herfindahla–Hirschmana (1), w którym Hj jest indeksem koncentracji przyjmującym wartości od 0 do 1 [UNCTAD, 2012, s. 222]. Im niższa wartość wskaźnika, tym mniejsza koncentracja struktury przedmiotowej eksportu. Xi oznacza wartość eksportu produktu i; n natomiast jest liczbą eksportowanych produktów. X obliczono według formuły (2).

$$H_j = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^{n}\left(\frac{x_i}{X}\right)^2} - \sqrt{1/n}}{1 - \sqrt{1/n}} \qquad (1)$$

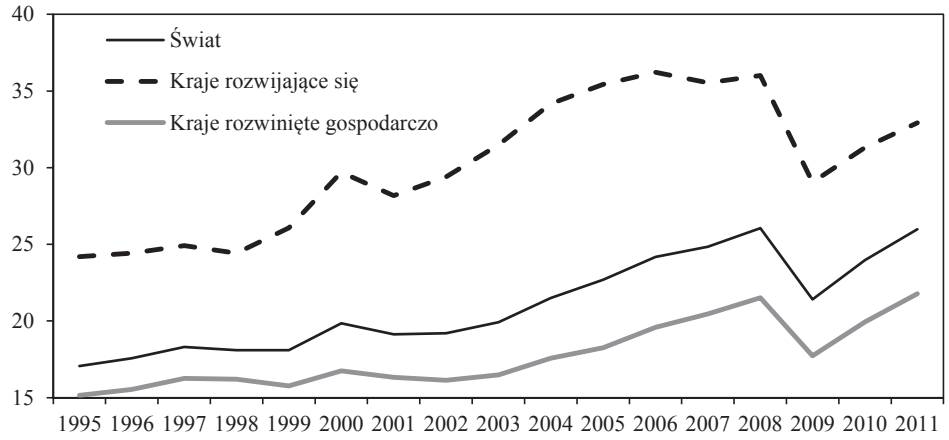
$$X = \sum_{i=1}^{n} x_i \qquad (2)$$

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

1. Tendencje w kształtowaniu się otwartości handlowej i koncentracji eksportu w latach 1995–2011

Jedną z najważniejszych tendencji zachodzących we współczesnej gospodarce światowej jest postępująca od połowy lat 90. globalizacja działalności gospodarczej. W latach 1980–1994 udział eksportu towarów w światowym PKB był relatywnie stały i wahał się w granicach 14–16%. Po roku 1995 nastąpił wyraźny wzrost stopnia otwartości handlowej, szczególnie wyraźny w grupie krajów rozwijających się. W latach 1995–2011 udział eksportu w PKB wzrósł na świecie z 17,1% do 26,0%, w grupie krajów rozwiniętych gospodarczo – z 15,2% do 21,8%, a w krajach rozwijających się – z 24,2% do 32,9% (por. rysunek 1).

Rysunek 1. Udział eksportu towarów w PKB w latach 1995–2011 (w %)
Źródło: [UNCTAD, 2013].

W roku 2011 w czterech krajach (Singapur, Hongkong, Aruba i Irak) wysokość opisywanego wskaźnika przekraczała 100%, w kolejnych 38 mieściła się w przedziale od 50% do 100%, a w 55 wynosiła od 25% do 50%. Najbardziej otwartym handlowo regionem świata była Afryka Środkowa (udział eksportu w PKB wynosił 59,4%) oraz Azja Południowo-Wschodnia (57,6%). Najniższym udziałem eksportu w PKB charakteryzowały się kraje Ameryki Południowej (16,5%), w których aż do lat 90. prowadzono politykę substytucji importu. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na występowanie zjawiska konwergencji pod względem poziomu otwartości handlowej. W roku 1980 odchylenie standardowe od średniej dla próby 237 krajów wynosiło 62,8% i spadło o połowę, do 30,8% w roku 2011.

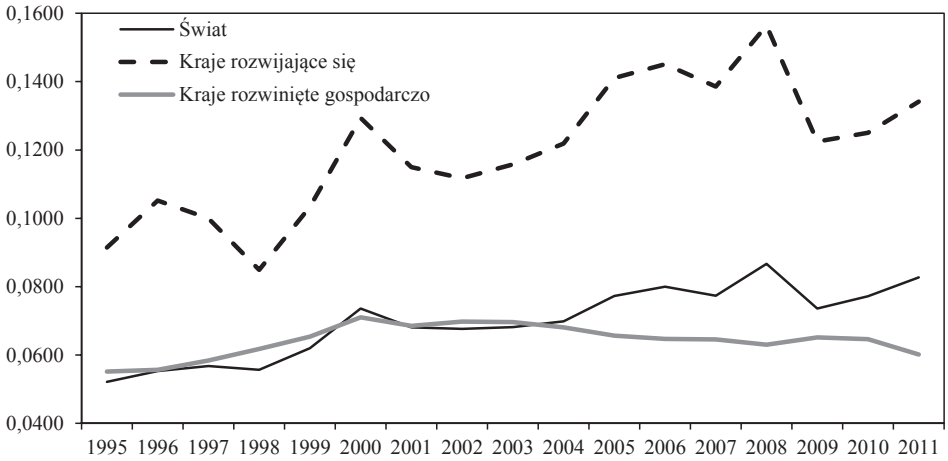
Niezależnie od osiągniętego poziomu rozwoju gospodarczego kraju, wskutek trzech kryzysów gospodarczych (1998, 2001 i 2009) poziom otwartości handlowej wyraźnie się zmniejszał. W roku 1998 spadek był relatywnie niewielki (0,2 punktu procentowego) i dotyczył głównie krajów rozwijających się. W roku 2001 udział eksportu towarów w świato-

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

wym PKB spadł o 0,7 punktu procentowego, a w krajach rozwijających się już o 1,5 punktu. Największe załamanie nastąpiło w roku 2009. W skali globalnej otwartość handlowa spadła o 4,6 punktu, w krajach rozwiniętych gospodarczo o 3,8 punktu, w rozwijających się o 7 punktów, a w najsłabiej rozwiniętych o 8,4 punktu. Spadki otwartości handlowej w okresie kryzysu możemy wyjaśnić wysoką dochodową elastycznością eksportu, która jeszcze wzrosła na przełomie roku 2008 i 2009. Eksperci Komisji Europejskiej podają, że średnia dochodowa elastyczność eksportu w okresie od II kwartału 1992 r. do IV kwartału 2000 r. wynosiła 2,93, od I kwartału 2001 r. do III kwartału 2008 r. – 2,06, natomiast wyraźnie wzrosła w okresie od IV kwartału 2008 r. do I kwartału 2009 r. – do 5,27. Wraz z ożywieniem gospodarczym dochodowa elastyczność zmalała do 3,16 w okresie od II kwartału 2009 r. do III kwartału 2011 r. [European Commission, 2012, s. 14].

Opierając się na indeksie Herfindahla–Hirschmana, informującym o skali koncentracji struktury przedmiotowej eksportu kraju, możemy wskazać pewne zasadnicze tendencje. W latach 1995–2011 nastąpił wyraźny wzrost koncentracji eksportu w grupie krajów rozwijających się (por. rysunek 2). Wartość indeksu Herfindahla–Hirschmana wzrosła z 0,0915 do 0,1342. Równocześnie należy podkreślić wyraźnie procykliczny charakter zmian w koncentracji eksportu. W latach spowolnienia gospodarczego następował spadek koncentracji eksportu, który szybko rósł wraz z ożywieniem gospodarczym. W krajach wysoko rozwiniętych indeks koncentracji eksportu pozostawał w latach 1995–2011 stabilny, nie wykazywał również tendencji do procykliczności.

Rysunek 2. Indeksy Herfindahla–Hirschmana
Źródło: [UNCTAD, 2013].

Najwyższą wartość indeksy koncentracji przyjmują w krajach o najniższym poziomie PKB *per capita.* W Afryce Środkowej (0,8858 w roku 2011) szczególnie wysoka koncentracja występowała w Angoli (0,9708) i Czadzie (0,9269), w Afryce Zachodniej (0,6206) – w Gwinei Bissau (0,8939) i Nigerii (0,8151), oraz w Azji Zachodniej (0,5177), gdzie znaczną część terytorium stanowią kraje eksportujące ropę naftową: Irak (0,9791), Arabia Saudyjska

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

(0,7494). Wśród krajów rozwijających się najbardziej zróżnicowaną strukturę przedmiotową eksportu miały w roku 2011 kraje Azji Wschodniej (0,1026), zwłaszcza Chiny (0,0988).

2. Zależności pomiędzy otwartością handlową, koncentracją eksportu i dynamiką PKB w latach kryzysów gospodarczych

Zależności występujące pomiędzy otwartością handlową, koncentracją eksportu i skalą załamania gospodarczego są złożone. Stają się one bardziej wyraźne w okresach dekoniunktury, a zwłaszcza w latach kryzysów gospodarczych. W opisywanym okresie trzykrotnie wystąpiły tendencje recesyjne – po raz pierwszy w roku 1998, kiedy spowolnienie gospodarcze dotyczyło całego świata, a w Azji, Ameryce Południowej i Rosji panował głęboki kryzys. Ponownie gospodarka światowa spowolniła w roku 2001 – wskutek kryzysu finansowego, a dynamika wzrostu wolumenu eksportu po raz pierwszy od lat 80. przyjęła wartości ujemne. Największy kryzys miał miejsce w roku 2009. Załamanie dotyczyło wszystkich regionów, jednak jego skala była zróżnicowana.

W naszej analizie wyjdziemy od zbadania zależności pomiędzy koncentracją eksportu mierzoną indeksem Herfindahla–Hirschmana a dynamiką eksportu. Zweryfikujemy hipotezę 1: *Wartość eksportu krajów z bardziej zdywersyfikowanym eksportem podlega mniejszym wahaniom.*

Jeśli eksport kraju jest doskonale skoncentrowany, wówczas zyski z eksportu wahają się wraz ze zmianami cen na rynkach światowych. W latach dekoniunktury ceny wielu produktów ze względu na kurczący się popyt konsumpcyjny i inwestycyjny maleją, jednak z powodu zróżnicowanej dochodowej elastyczności popytu między różnymi kategoriami dóbr wahania cen są niejednakowe. Zatem kraje z bardziej zróżnicowaną strukturą nie doświadczają tak głębokich fluktuacji eksportu. Zależności te znajdują potwierdzenie w danych statystycznych. W tabeli 1 znajdują się wyniki obliczeń dla grupy ponad 200 krajów. Bez względu na rok, dla którego przeprowadzono badanie, hipoteza 1 jest silnie pozytywnie zweryfikowana. Kraje o wysoce skoncentrowanej strukturze eksportu (indeks HHI > 0,4) doświadczają bardzo głębokiego załamania eksportu.

W kolejnym kroku analizy zbadamy wpływ stopnia dywersyfikacji eksportu na zmiany PKB i zweryfikujemy hipotezę 2: *Im wyższy poziom otwartości handlowej, tym większe zagrożenie wystąpieniem negatywnych szoków zewnętrznych* oraz hipotezę 3: *Im wyższy poziom dywersyfikacji eksportu, tym mniejsza wrażliwość gospodarki na negatywne szoki zewnętrzne.*

Na podstawie przeprowadzonych obliczeń możemy potwierdzić poprawność tezy, że kraje o wyższej otwartości handlowej rozwijają się szybciej [Sachs, Werner, 1995; Frankel, Romer, 1999; Baldwin, Forslid, 2000; Baldwin, Robert-Nicud, 2008]. W latach 1995–2011 średnie tempo wzrostu realnego PKB w grupie 176 krajów wynosiło 3,94%. W krajach o najniższym udziale eksportu towarów w stosunku do PKB (0–19%) tempo wzrostu PKB wynosiło 3,61 i rosło wraz ze zwiększeniem otwartości, aż do 5,63% w krajach, w których udział eksportu w PKB przekraczał 60% (por. tabela 2).

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

Tabela 1. Tempo wzrostu wartości eksportu towarów w zależności od poziomu koncentracji eksportu mierzonego indeksem Herfindahla–Hirschmana (HHI) w %

HHI	Tempo wzrostu eksportu towarów		
	1998	2001	2009
0,00–0,19	0,94 (63)	1,17 (62)	–17,54 (71)
0,20–0,39	–0,60 (74)	0,57 (76)	–17,64 (68)
0,40–0,59	–3,65 (39)	0,31 (38)	–18,45 (33)
0,60–0,79	–14,74 (23)	–6,67 (26)	–21,35 (27)
0,80–1,00	–19,45 (6)	–9,58 (6)	–36,04 (10)

Uwaga: w nawiasach podano liczbę krajów należących do przedziału.
Źródło: obliczenia własne na podstawie [UNCTAD, 2013].

Tabela 2. Otwartość handlowa (udział eksportu towarów w PKB) i średnie tempo wzrostu PKB w latach 1995–2011 w grupie 176 krajów (w %)

Eksport/PKB	0–19	20–39	40–59	> 60
Wzrost PKB	3,61	3,91	4,02	5,63

Źródło: obliczenia własne na podstawie [UNCTAD, 2013].

Należy zadać pytanie, w jaki sposób wyższa otwartość handlowa wpływa na tempo wzrostu PKB w latach dekoniunktury. W tabeli 3 zaprezentowano dane statystyczne, które pokazują, że w latach 1998 i 2009 kraje w większym stopniu zaangażowane w wymianę handlową (o wyższym udziale eksportu w PKB) rozwijały się wolniej (1998) lub doświadczyły głębszego załamania gospodarczego (2009) niż gospodarki zglobalizowane w mniejszym stopniu. W 2001 r. dominującym kanałem transmisji szoków gospodarczych były powiązania finansowe, a w mniejszym stopniu – handlowe. Nie stwierdzono zatem związku między wyższą otwartością handlową a spadkiem PKB.

Istniejące badania empiryczne wykazały, że wzrost dywersyfikacji eksportu pozytywnie wpływa na dynamikę PKB. F. Al-Marhubi, wykorzystując panel 91 krajów, oszacował, iż w latach 1961–1988 kraje eksportujące większą liczbę produktów charakteryzowały się wyższym tempem wzrostu gospodarczego [Al-Marhubi, 2000]. Podobne wyniki uzyskali M.R. Agosin, R. Alvarez, C. Bravo-Ortega [Agosin, Alvarez, Bravo-Ortega, 2009] oraz eksperci UNDP w opublikowanym w 2011 r. raporcie [UNDP, 2011, s. 18–55]. Czy jednak większe zróżnicowanie eksportu łagodzi skutki negatywnych szoków zewnętrznych? Podczas weryfikacji hipotezy 1 wykazaliśmy, że niższa koncentracja eksportu pozytywnie wpływa na jego dynamikę w okresie spowolnienia

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

Tabela 3. Otwartość handlowa (udział eksportu towarów w PKB) i średnie tempo wzrostu PKB w latach 1998, 2001 i 2009 w grupie 176 krajów (w %)

Eksport/PKB	Tempo wzrostu PKB		
	1998	2001	2009
00,00–19,99	3,61 (84)	2,79 (71)	–0,09 (75)
20,00–39,99	3,09 (63)	3,27 (64)	–0,69 (58)
40,00–59,99	2,76 (20)	3,55 (28)	–0,99 (32)
> 60,00	2,76 (9)	7,42 (13)	–1,11 (11)

Uwaga: w nawiasach podano liczbę krajów należących do przedziału.
Źródło: obliczenia własne na podstawie [UNCTAD, 2013].

gospodarczego. Ponadto pozytywnie zweryfikowano hipotezę 2. Wynika z tego, iż kraje o mniejszej koncentracji eksportu i niższej otwartości powinny sobie lepiej radzić z kryzysem gospodarczym. W tabeli 4 zawarto dane pokazujące średnie tempo wzrostu realnego PKB w zależności od stopnia koncentracji eksportu i otwartości handlowej.

Tabela 4. Średnie tempo wzrostu realnego PKB w zależności od stopnia koncentracji eksportu i otwartości handlowej w roku 1998, 2001 i 2009 (w %)

Eksport/PKB / HHI	1998				2001				2009			
	0,00–19,99	20,00–39,99	40,00–59,99	> 60	0,00–19,99	20,00–39,99	40,00–59,99	> 60	0,00–19,99	20,00–39,99	40,00–59,99	> 60
0,00–0,19	2,81 (23)	2,90 (18)	3,42 (11)	–3,82 (3)	0,93 (17)	2,93 (21)	3,52 (13)	0,65 (2)	–1,04 (23)	–3,06 (22)	–3,84 (12)	–4,00 (4)
0,20–0,39	5,40 (30)	2,95 (32)	2,55 (3)	2,74 (3)	3,76 (28)	3,48 (28)	3,26 (8)	1,06 (4)	0,16 (29)	1,43 (22)	–0,11 (8)	1,17 (2)
0,40–0,59	2,15 (18)	4,29 (7)	1,97 (5)	--- (0)	3,26 (14)	3,83 (8)	5,39 (3)	5,49 (3)	0,99 (14)	–0,61 (6)	1,19 (7)	--- (0)
> 0,60	2,95 (13)	3,05 (6)	--- (0)	9,36 (4)	2,63 (12)	2,78 (7)	2,87 (4)	2,20 (3)	–0,11 (9)	–0,06 (8)	1,38 (5)	0,29 (5)

Uwaga: w nawiasach podano liczbę krajów należących do przedziału.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych [UNCTAD, 2013].

Na podstawie uzyskanych wyników możemy sformułować następujące wnioski. W każdym z analizowanych lat najgorsze wyniki uzyskały kraje o niskiej koncentracji eksportu (HHI 0,00–0,19) i bardzo wysokiej otwartości handlowej (powyżej 60%). W grupie tej znalazły się Belgia, Malezja, Hongkong, a w roku 2009 również Węgry i Słowacja. Popyt zagraniczny stanowił w tych krajach istotną część popytu finalnego, a jego załamanie nie mogło być skompensowane wyższym zróżnicowaniem struktury

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

eksportu. W sytuacji ogólnoświatowego załamania gospodarczego wyższa dywersyfikacja wymiany handlowej w niewielkim stopniu chroniła je przed negatywnymi skutkami kryzysu.

Najwyżej rozwinięte kraje w znakomitej większości znalazły się w grupie o najniższej koncentracji eksportu, różniły się natomiast istotnie pod względem stopnia otwartości handlowej. Z wyjątkiem Korei Południowej wszystkie kraje doświadczyły w roku 2009 spadku realnego PKB, a w latach 1998 i 2001 spowolnienia tempa jego wzrostu. Zróżnicowany okazał się jednak wpływ stopnia otwartości handlowej na skalę załamania gospodarczego. W roku 1998 i 2001 tempo wzrostu PKB było wprost proporcjonalne do udziału eksportu w PKB (por. tabela 4). Najszybciej rozwijały się najbardziej otwarte handlowo kraje, co może wynikać z raczej regionalnego niż globalnego zasięgu spowolnienia oraz ograniczonego głównie do powiązań finansowych mechanizmu przenoszenia kryzysu. Podczas kryzysu roku 2009 wraz ze wzrostem otwartości zwiększała się podatność kraju na negatywne szoki gospodarcze, których nie łagodziło wysokie zróżnicowanie struktury eksportu (por. tabela 4).

Nieco odmiennie kształtowała się dynamika wzrostu realnego PKB krajów rozwijających się. Mimo podobnego stopnia otwartości i koncentracji eksportu jak w przypadku opisanych wcześniej krajów rozwiniętych gospodarczo nie stanowiły one homogenicznej grupy. W roku 2009 kraje słabiej rozwinięte nie doświadczyły tak głębokiego załamania jak kraje OECD. Stało się tak ze względu na odmienną strukturę ich eksportu, zdominowaną przez nisko przetworzone i słabo zaawansowane technologicznie produkty (głównie surowce i metale: miedź, aluminium, koltan, kasyteryt), które jednak są wykorzystywane w nowoczesnych przemysłach, oraz cechujące się niską dochodową elastycznością popytu produkty spożywcze.

Osobnego komentarza wymagają wyniki najliczniejszej grupy krajów składającej się z gospodarek o średnim poziomie dywersyfikacji eksportu (wskaźnik HHI mieszczący się w przedziale od 0,20–0,39) i udziale eksportu nieprzekraczającym 40% PKB. Znalazły się w niej prawie wszystkie kraje zaliczane do najsłabiej rozwiniętych, których PNB *per capita* nie przekracza 905 dolarów, rozwijające się gospodarki Afryki i Ameryki Środkowej oraz Rosja, Norwegia i Izrael. Eksport wymienionych krajów w przeważającej części składa się z produktów nieprzetworzonych, często mających strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarki światowej (ropa naftowa, gaz ziemny) lub konkretnej gałęzi przemysłu (metale półszlachetne i szlachetne, pierwiastki promieniotwórcze, przyprawy). Przebieg cyklu koniunkturalnego tych krajów był silnie uzależniony od tendencji inflacyjnych w gospodarce światowej, zwłaszcza podczas załamania w roku 2009. Duże spadki realnego PKB zanotowały w tym roku kraje eksportujące ropę naftową i gaz ziemny (Rosja, Norwegia), co może stanowić efekt 37-procentowego spadku cen surowców energetycznych [WTO, 2012, s. 21]. Natomiast wysoki wzrost gospodarczy całej grupy krajów utrzymał się w roku 2009 dzięki relatywnie stabilnym cenom metali kolorowych i tekstyliów. Zatem kluczowym czynnikiem łagodzącym skutki kryzysu była tutaj korzystna struktura przedmiotowa eksportu, a nie stopień jego zróżnicowania czy też poziom otwartości handlowej.

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

Zakończenie

Przeprowadzona analiza stanowi podstawę do sformułowania kilku zasadniczych wniosków. Po pierwsze, od połowy lat 90. możemy obserwować wyraźny wzrost otwartości handlowej, szczególnie w grupie krajów rozwijających się, jak również zjawisko konwergencji pod względem udziału eksportu towarów w PKB. Ponadto stopień otwartości handlowej charakteryzował się silną procyklicznością. Rósł w latach ożywienia gospodarczego i zmniejszał się w okresach kryzysów.

Po drugie, w latach 1995–2011 nastąpił wzrost koncentracji eksportu krajów rozwijających się, natomiast zjawisko takie nie występowało w przypadku krajów rozwiniętych gospodarczo. Koncentracja eksportu krajów rozwijających się była wyraźnie skorelowana z dynamiką PKB – rosła w okresach załamania gospodarczego i malała w latach dobrej koniunktury. W grupie krajów rozwiniętych zależności takie nie występowały.

Po trzecie, w latach dekoniunktury i kryzysów gospodarczych (1998, 2001, 2009) dynamika eksportu pozostawała silnie powiązana ze stopniem jego koncentracji. Im wyższa była koncentracja, tym mniejsze tempo wzrostu eksportu, a w roku 2009 – tym większe załamanie wymiany handlowej. Potwierdzona zatem została hipoteza, że wzrost stopnia dywersyfikacji eksportu pozwala złagodzić skalę jego załamania.

Po czwarte, w latach 1995–2011 kraje o wyższej otwartości handlowej rozwijały się szybciej. Jednak w okresach załamania gospodarczego (1998, 2009) kraje z wyższym udziałem eksportu w PKB doświadczyły większych spadków PKB. W roku 2001 ze względu na inny mechanizm przenoszenia kryzysu zależności takiej nie stwierdzono.

Po piąte, w okresach dekoniunktury najbardziej zagrożone przenoszeniem zagranicznych szoków gospodarczych okazały się kraje o najwyższej otwartości handlowej, niezależnie od stopnia koncentracji ich eksportu. Kraje rozwinięte gospodarczo charakteryzowały się wysoką dywersyfikacją eksportu, a skala spadku PKB w roku 2009 była wprost proporcjonalna do stopnia otwartości handlowej. Natomiast w latach 1998 i 2001 szybciej rozwijały się kraje o wyższej otwartości handlowej. Tempo wzrostu PKB krajów rozwijających się w mniejszym stopniu zależało od udziału eksportu w PKB i stopnia koncentracji eksportu, a głównie od tendencji inflacyjnych i struktury przedmiotowej i eksportu.

Bibliografia

1. Agosin M.R., Alvarez R., Bravo-Ortega C., (2009), *Determinants of Export Diversification around the World: 1962–2000*, "Serie Documentos de Trabajo", no. 309.
2. Al-Marhubi F., (2000), *Export diversification and growth: an empirical investigation*, "Applied Economics Letters", vol. 7, no. 9, s. 559–562.
3. Baldwin R.E., Forslid R., (2000), *Trade liberalisation and endogenous growth. A q-theory approach*, "Journal of International Economics", vol. 50, issue 2.
4. Baldwin R.E., Robert-Nicud F., (2008), *Trade and growth with heterogeneous firms*, "Journal of International Economics", vol. 74, issue 1.

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 17:53:59

5. Briguglio L., (2003), *The Vulnerability Index and Small Island Developing States: A Review of Conceptual and Methodological Issues*, Paper prepared for the AIMS Regional Preparatory Meeting on the Ten Year Review of the Barbados Programme of Action, 1–5 September. Praia, Cape Verde.
6. Dollar D., Kraay A., (2004), *Trade growth and poverty*, "Economic Journal", vol. 114.
7. European Commission, (2012), *Quarterly Report on the Euro Area*, vol. 11, no. 2.
8. Frankel J.A., Romer D., (1999), *Does trade cause growth?*, "American Economic Review", vol. 89, no. 3.
9. Giles J.A., Williams C.L., (2000), *Export-led growth: a survey of the empirical literature and some non-causality results*, Part 1, "Journal of International Trade and Economic Development", vol. 9, no 3.
10. Harrison A., Rodríguez-Clare A., (2010), *Trade, Foreign Investment, and Policy for Developing Countries*, [w:] Rodrik D., Rosenzweig M.R., eds., *Handbook of Development Economics*, vol. 5, North-Holland, Oxford and Amsterdam.
11. Sachs J., Werner A.M., (1995), *Economic reform and process of global integration*, "Brookings Papers on Economic Activity", no. 1.
12. UNCTAD, (2012), *Handbook of statistics 2012.*
13. UNCTAD, (2013), UNCTADStat, http://unctadstat.unctad.org/.
14. UNDP, (2011), *Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty*.
15. WTO, (2012), *World Trade Report 2012*.

Trade openness, export diversification and economic growth in the years 1995–2011

This paper addresses the mechanisms by which trade openness and export concentration affect economic growth in the years 1995–2011. The effect of openness on growth volatility varies according to the extent of export concentration. Export diversification plays an important role in shielding an economy against the impact of economic shocks.